

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Autisme ver-beeld-en

en chaos. Dit is een krachtig beeld om uit te drukken dat er maar een ding tegelijkertijd afgewerkt kan worden. Een ander voorbeeld van een twaalfjarige heeft als titel: 'Mijn autisme gedraagt zich soms als een dier' (p. 24). Daarbij staat er een olifant afgebeeld. Er staat uitgelegd dat mensen situaties begrijpen omdat ze erover kunnen nadenken en dat ze ook met elkaar kunnen praten om van elkaar te leren. Dieren kunnen dat niet. Ze doen wat ze gewoon zijn te doen. Een dier doet ook liefst wat het gewoon is. Als er iets verandert, is hij van slag. Dan probeert hij zich te beredderen met de beperkte middelen die hij heeft' (p. 24).

Het boekje biedt inspiratie voor het werken met beeldtaal en metaforen in de begeleiding van kinderen en jongeren met autisme. Het biedt ook een opening om samen met een gezin in gesprek te gaan over hoe het autisme eruit zou kunnen zien en om de effecten van het autisme op de andere gezinsleden breder te gaan verkennen.

Deze ervaringsgerichte, creatieve benadering wijkt af van de gangbare methodieken die voorhanden zijn over autisme. Toch wordt het autisme van het kind naar voren geschoven als centraal uitgangspunt. Als systeemtherapeut mis ik de bredere samenhang en de gezinsverbanden die de klachten op de voorgrond houden. Het blijft dus een uitdaging om het begeleidingswerk verder systemisch te verrijken, navigerend tussen het autisme en de bredere contexten.

Liesbet Monballiu is psycholoog en gezinstherapeut. Ze is werkzaam in groepspraktijk Jaspis te Dilbeek en als gezinstherapeut in CGG Ahasverus, Asse. Ze is als opleider verbonden aan Rapunzel. E-mail: liesbetmon@hotmail.com.

Literatuur

White, M. (2007). *Maps of narrative practice*. W.W. Norton & Company.

Vaders die rouwen

Carmien Michels (2021). Querido. 298 pp., € 22,99
ISBN 9789021426914

Jan Umans

Carmien Michels is een Belgische auteur en performer. Ze studeerde woordkunst aan het Koninklijk Conservatorium van Antwerpen. Als afstudeerproject schreef ze haar debuutroman *We zijn water*, in 2013 verschenen bij De Bezige Bij. Haar tweede roman *Vraag het aan de bliksem* (2015) en haar poëziedebuut *We komen van ver* (2017) verschenen bij Uitgeverij Polis. In 2016 won

ze het Nederlands en Europees Kampioenschap Poetry Slam en behaalde ze in dezelfde discipline brons op het Wereldkampioenschap in Parijs.

Met deze titel kan ik, zelf vader en zoon, dit boek, waarvoor zij in 2021 de BNG bank Literatuurprijs kreeg uitgereikt, niet laten liggen. Nieuwsgierig start ik mijn reis door de zes korte verhalen met de stille hoop meer grip te krijgen en bodem te vinden in de duisternis die rouw teweegbrengt. De auteur neemt je in het eerste verhaal 'Mijn vader is' meteen mee in een bezielende zoektocht van een volwassen dochter die dichter bij haar zwijgzame vader tracht te geraken. Net als in een therapeutisch proces geeft Cis, de dochter, je steeds meer

---

Vaders die rouwen

inkijk in de geschiedenis van de muur die tussen haar en haar vader met zijn verleden staat. 'Voordat Bibi en ik geboren werden, stond er een hemelhoge muur tussen mijn vader en Groteva, gehard door de jaren heen. Ze konden elkaar zien, maar er kwam geen woord door. Mijn geboorte was het sterretje in de muur van glas, het sterretje dat het scheuren in de gang zette' (p. 37). Dit korte verhaal leest als een roman. Een klassiek, erg ontroerend verhaal over erkenning en herstel dat je kunt gebruiken in een systemische opleiding. Het is inspirerend hoe de twee zussen verschillend omgaan met de afstand en de transgenerationale thema's. De vader toont ons vertederend hoe je herstel kunt vinden zonder een reëel woord uit te wisselen met de ander.

In de verhalen die volgen, besef je dat Carmen Michels een auteur is die graag de grensgebieden en het niemandsland opzoekt. Waar de geur van rouw ondraaglijk kan zijn. Waar verdriet en onmacht in rauwe, ruwe of vreemde gedaanten kunnen verschijnen. In het volgende verhaal 'Het kippenhok van de buurvrouw' kijk je als lezer machteloos en geërgerd toe hoe een onderdanige vader zich laat terroriseren door zijn dochter die plots komt inwonen. De schrijfster laat je deze keer helemaal in het ongewisse over de achtergrond van de personages. Als lezer snap je geen jota waarom deze dochter haar schijnbaar weerloze vader zo vijandig benadert. Maar dat maakt het verhaal misschien wel net zo fascinerend en zet je eigen fantasie in gang. Ze neemt je mee in een absurd, grotesk verhaal dat leest als een duister sprookje met de verbeelding van Roald Dahl.

Carmien Michels schrijft in een zintuiglijke, directe stijl en voegt dikwijls magische elementen toe aan de werkelijkheid die ze beschrijft. Ze heeft een bijzondere

smaak, of misschien beter, reukzin, voor titels. Zo dringt 'De geur van verdrietige mannen', het vierde verhaal, zich op om eerder gelezen te worden. Geuren spelen trouwens vaak een rol in de verhalen. 'Ik verloor mijn reukzin in de periode dat ik zorgde voor mijn ex-vrouw, die gediagnosticeerd was met terminale kanker' (p. 149), zo opent het verhaal. 'Je ruikt tegenwoordig een beetje vreemd' (p. 167), zegt zijn huidige partner een tijdje later. 'Naar natte hond. Naar bedelaars in de tram. Naar mijn vader nadat mijn moeder was gestorven. Ja, zo naar verdrietige mannen' (p. 168). Dit gezinsverhaal gaat over conflicten, breuken en herstel tijdens een levenseinde. In het laatste verhaal 'Paarden eten mijn dromen', geraak je verzeild in de psychotische angstdromen van een rouwende vader om zijn zieke, stervende kind. 'Het snijpunt waarin alles ooit samenkwam, waarin het leven was en geen lijden, dat lijkt steeds achter ons te verdwijnen. De snijlijnen lopen steeds verder uit elkaar, begrijp je wat ik bedoel' (p. 236). Dit verhaal leest als een psychedelische rocksong over schuld en boete.

Haar avontuurlijke en creatieve geest neemt je mee in zeer uiteenlopende scènes en sferen. Maar die drang wreekt zich misschien wel wat in de andere twee verhalen, waar ze naar mijn aanvoelen te veel elementen plots in een verhaal wil stoppen. De personages en situaties in deze verhalen komen mij soms als te gekunsteld voor, waardoor ik wat afhaak.

Het is een prikkelend en kleurrijk boek dat iets teweegbrengt. Carmen Michels is een sensitieve, intelligente schrijfster die het experiment niet schuwt. Waardoor wellicht ook niet alle verhalen je evenveel kunnen aanspreken. Met dit boek maakt ze me toch nieuwsgierig naar de dichtbundels en roman die ze eerder schreef. En gaat dit nu over rouwende vaders? Heeft

Vaders die rouwen

mijn leergierige therapeutenziel dan iets bijgeleerd over of ervaren over rouw? Pas als je de tijd neemt herken je misschien wel in al de verhalen vaders die rouwen. Sommigen omwille van hun afwezige of afstandelijke vaderschap, anderen om een verlies of gemis. En net als deze mannen in de verhalen, zoekend naar hun plek, besef ik dat je over rouw misschien niets kan leren. Na een omzwerving langs boeken of films kom je aan het einde steeds bij jezelf terecht. Om zelf uit te zoeken hoe jij met de pijn en het gemis verder wilt gaan.

Patronen van ongekende gevoelens doorbreken – Stop met leeglopen en verbeter al je relaties

Jonice Webb (2021). AnkhHermes. 224 pp., € 22,50
ISBN 9789020218381

Sophie De Groot

In 2012 schreef Jonice Webb *Running on empty*, haar eerste baanbrekende boek over emotionele verwaarlozing. Ze schreef in 2018 een waardig vervolg, waarvan de Nederlandse vertaling in 2021 verscheen. In dit beklijvend werk beschrijft Webb hoe de gevolgen van emotionele verwaarlozing in de kindertijd een meerlagige invloed kunnen hebben op het leven van de volwassene. Ze beoogt met dit boek het zelfbewustzijn van de lezer te vergroten, mede door te beklemtonen hoe subtiel en vaak onzichtbaar de tekenen van emotionele verwaarlozing kunnen zijn. Naast het geven van woorden aan het vaak onzichtbare lijden wenst ze ook de gepaste hulpmiddelen aan te reiken om vastgeroeste patronen binnen relaties te doorbreken. Het helen van de relatie met jezelf staat voor de auteur centraal.

Jan Umans is kinder- en jeugdpsychiater, systeem- en emdr-therapeut. Werkzaam in MPC Terbank te Leuven en in privépraktijk De Parelvisseren te Blanden. E-mail: jan.umans@deparelvisseren.be.

Literatuur

Michels, C. (2013). *Wij zijn water*. De Bezige Bij.
Michels, C. (2015). *Vraag het aan de bliksem*. Uitgeverij Polis.
Michels, C. (2017). *We komen van ver*. Uitgeverij Polis.

Jonice Webb is een Amerikaanse klinisch psycholoog, met een eigen praktijk voor psychotherapie in Massachusetts. Ze specialiseerde zich in de behandeling van emotionele verwaarlozing in de kindertijd bij individuen, paren en gezinnen.

Webb onderscheidt in haar boek drie delen, gelinkt aan de specifieke rollen waarin de lezer zich kan bevinden: de rol als partner, als kind en als ouder. In het eerste deel van het boek focust ze op de effecten van emotionele verwaarlozing op de partnerrelatie. Je leert als lezer patronen herkennen en wordt je meer bewust waarom je voor een bepaald type partner hebt gekozen. Je maakt kennis met de vier vaardigheden die volgens de auteur essentieel zijn om tot emotionele verbinding te komen met je partner: emotioneel bewustzijn, emotionele vaardigheden, communicatieve vaardigheden en zelfkennis. Als ouders over voldoende emotionele en communicatieve vaardigheden beschikken, dan absorberen en integreren kinderen automatisch deze vaardigheden in hun eigen leven. In gezinnen waar emotionele verwaarlozing aanwezig is, zijn deze vaardigheden weinig of niet ontwikkeld. Belangrijke relationele symptomen van emotionele verwaarlozing zijn